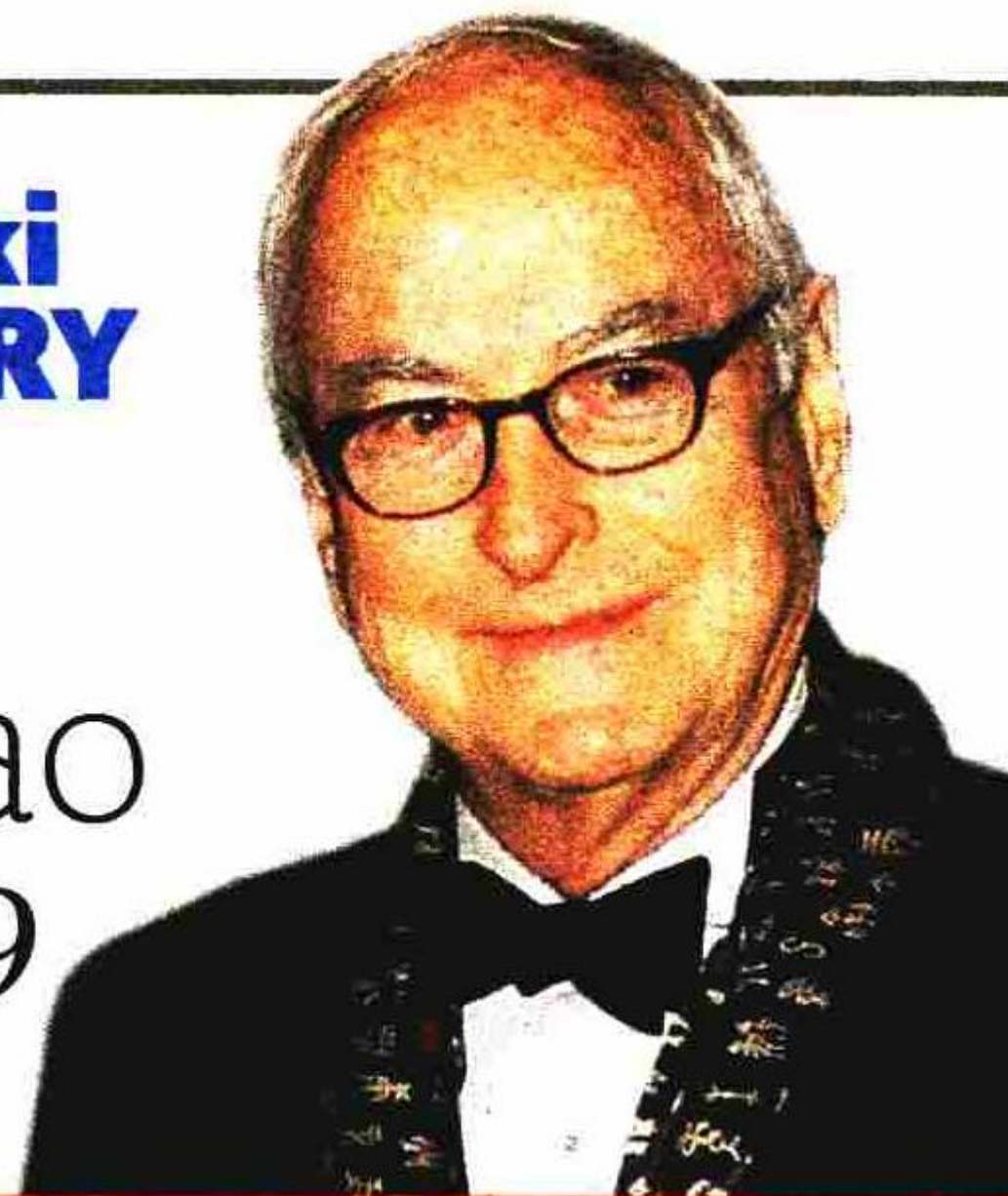

RAZGOVOR Američki redatelj JAMES IVORY

U filmsku
industriju uvukao
se neki strah » 19

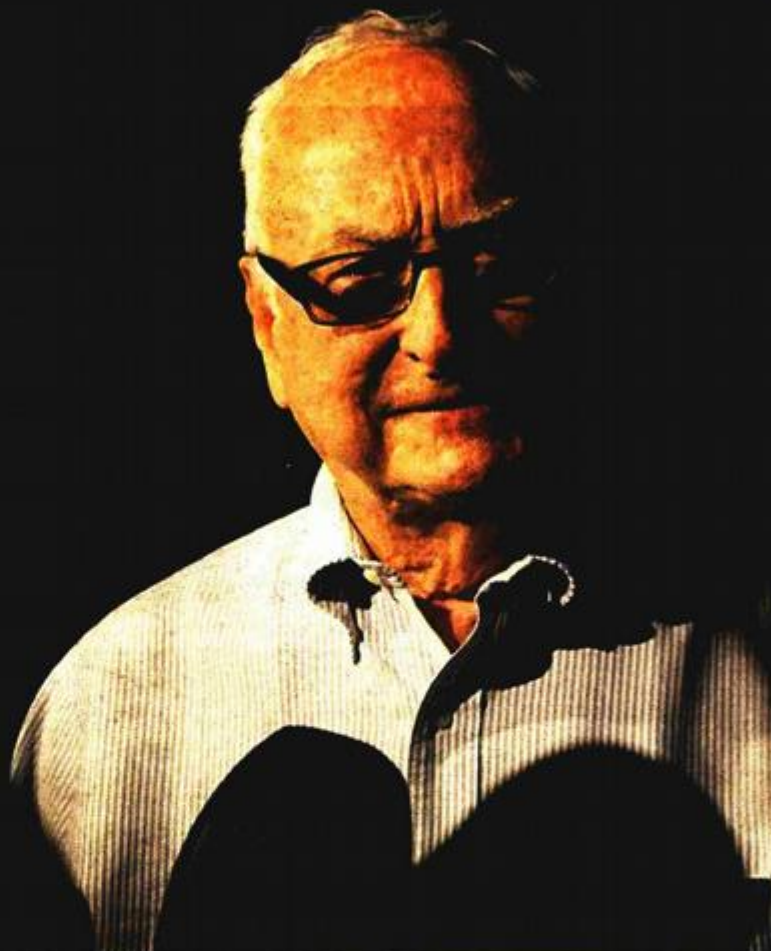
Evidencijski broj / Article ID: 11537881
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section: Naslovnica

U filmsku industriju uvukao se neki strah

Otkad je Ismail umro, ja osobno imam problema završiti projekte, posebice distribuirati filmove i sve traje nekako dulje i ide sporije. Da je on još ovdje, znam da to ne bi bilo tako i da bismo nekako pogurali stvari

James Ivory: »Početak je bio najljepši«

Razgovor: Američki redatelj JAMES IVORY, gost Filmskog festivala u Puli

Vedran JERBIĆ
vedran.jerbic@vjesnik.hr

Spojite aristokratski signum Orsona Wellesa s istančanom osjetom za melodramu Williama Wylera, te Bergmanovom emocionalnom grandioznošću i tek ste na pola puta priče o američkom filmašu Jamesu Ivoryju, autoru filmova poput »Sobe s pogledom«, »Na kraju dana«, »Bijele grofice«, »Razvoda na francuski način«, »Robova New Yorka«... Velik redatelj i producent, čiju je karijeru obilježila suradnja s Ismailom Merchantom u producentskoj kući Merchant Ivory, ovih je dana počasni gost Filmskog festivala u Puli gdje je na otvorenju primio Zlatnu arenu za životni doprinos filmskoj umjetnosti, a njegov dolazak na festival izazvao je veliko zanimanje javnosti, koje je taj vitalni 83-godišnjak svojom karizmom i jednostavnošću potpuno opravdao.

■ Na neki ste način atipičan američki redatelj, ne samo da se ključni vaši filmovi odigravaju izvan Amerike, nego ste nerijetko posezali za literarnim predlošcima poput Henryja Jamesa i Kazua Ishigure, a upravo se spremate ekranizirati i Shakespeareova Richarda II.

- Uvijek sam mnogo putovao, i dok sam bio jako mlad. I kasnije sam uvijek gledao da idem snimati u zemlje gdje sam i prije bio mnogo puta i gdje sam se dobro osjećao. Prvo sam počeo snimati u Indiji, dijelom i zato što je moj partner i veliki prijatelj Ismail Merchant bio Indijac, zatim u Americi, pa u Europi, odnosno Engleskoj, Francuskoj i Italiji, te na Dalekom istoku i napokon u Južnoj Americi. To ne znači da želim ići svugdje, jer u nekim slučajevima ne znam dovoljno o nekom mjestu da bih tamo snimao. Uvijek gledam da sam, barem okvirno, upućen u kulturo-

loški habitus zemlje u kojoj želim raditi film, jer se priča koju želim ispričati i likovi o kojima pričam moraju ispreplesti i suživjeti sa sredinom u koju sam došao.

Inače nema smisla putovati i snimati okolo po svijetu.

Što se tiče književnih predložaka, ako mi se sviđa neka knjiga ili autor, od uvijek mi je bilo uzbudljivo razmišljati kako bi sve to izgledalo na filmskome platnu. Na kraju je bitna ideja, bez obzira na to nademo li je u originalnom scenariju, knjizi ili čak i u pjesmi.

■ Kada bismo trebali imenovati vašeg »kućnog« glumca, to bi najvjerojatnije bio Anthony Hopkins...

- Hopkins je bio jedan od mojih dragih kolega s kojima sam uživao raditi. Ali ne samo on, i s Nickom Nolteom sam volio raditi, isto kao i s Krisom Kristoffersonom, pa i s Paulom Newmanom.

Što se tiče Hopkinsa, on je uvijek imao te intenzivno uglađene manire, i upravo zbog toga bilo je nešto hipnotičko u njemu. U svim njegovim filmovima. Bio je izuzetno duhovit, iako se to ne bi reklo na prvi pogled. Također, nije uvijek bilo lako raditi s njim. Na primjer kad sam radio Picassa s njim, bilo je izuzetno komplicirano jer nije bio siguran u vezi s tim filmom i često smo imali različita viđenja kako bi sve na kraju trebalo izgledati.

■ Neki će reći da slikar čitavog života slika jednu sliku. Možemo li isto reći i za filmskog redatelja?

- I ja u zadnje vrijeme dosta često razmišljam o tome. Ne znam da li je to istina i mislim da nema lakog objašnjenja mojih filmova i što je u njima isto, a što različito. Kad danas razmišljam o onome što sam snimio u ovih 50 godina i mogu li pronaći u svemu tome neku nit vodilju, koje možda nisam bio niti svjestan sve ovo vrijeme, ne pronalazim precizan odgovor. Čak i ako je odgovor potvrđen, ako sam čitavog života snimao isti film, zašto ne, to nije loše. Nadam se samo da je taj film bio dobar i vrijedan gledanja.

■ Dobiva se dojam kako su vas kao autora najčešće zanimali

aristokratski, ili s aristokratskom sredinom povezani likovi koji su negdje tijekom života zalutali i izgubili svoje korijene?

- Ono što želim kao redatelj su likovi koji su samosvjesni, koji razumiju sebe i zašto rade to što rade i naslućuju uzroke i posljedice koje takvo djelovanje ostavlja u svijetu oko njih. Takvi likovi su najčešće ljudi koji su obrazovani, to je jednostavno tako i jedino takvi likovi su me zanimali u mojoj karijeri. Ali to nužno ne znači da oni moraju biti uvjetovani pripadnošću nekoj socijalnoj klasi. Na primjer u »Bijeloj grofici« većina likova koji su nekoć bili aristokrati, silom prilika su svedeni na dno društvene ljestvice.

■ Kada pogledate unatrag, koliko se toga promijenilo u fil-

mskoj industriji i umjetnosti u ovih gotovo šest desetljeća vaše karijere?

- Mislim da je ta promjena, barem što se mene tiče, došla tek odnedavno. Moja karijera, objedinjena suradnjom s Ismailom Merchantom u producentskoj kući Merchant Ivory, bila je takva da smo mogli snimiti film koji smo htjeli, što smo i radili, i ja sam, za razliku od mnogih mojih kolega, snimio uistinu mnogo filmova. I uvijek smo ih uspijevali distribuirati bez problema po cijelom svijetu. No, otkad je Ismail umro, ja osobno imam problema završiti projekte, posebice distribuirati filmove i sve traje nekako dulje i ide sporije.

Da je on još ovdje, znam da to ne bi bilo tako i da bismo nekako pogurali stvari. On je bio uistinu moćna osoba i znao je kako sku-

piti sredstva i kako sve to predstaviti. Imao sam sreću što sam radio s nekim poput njega, mnogi ljudi to nemaju.

Možda sam ja već star, no vidim da i drugi ljudi i kolege u Hollywoodu, posebice poslije financijske krize, imaju probleme kojih prije gotovo nikad nije bilo. Kao da se uvukao neki strah unutar filmske industrije, a ponajviše među redove nezavisnih filmaša, i to strah od snimanja velikih proračunskih filmova i kasnijeg distribuiranja. I to je postala jedna borba u filmskom svijetu, protiv tog straha, i to je nešto novo, nešto što prije nismo poznavali.

■ Ipak, što je više novca u Hollywoodu, to je manje umjetnosti.

- To je načelno istina. I to zato što je Hollywoodu cilj snimiti filmove koje će bez problema moći pratiti sve dobne skupine, jer takva je tržišna orijentacija blockbusterera. No kad se uloži velik novac u neki film, to se katkad i isplati i s vremena na vrijeme kapne neki dragulj kinematografije. »Drvo života« Terrencea Malicka na primjer.

■ Nakon toliko godina što biste odgovorili na bazinovski intonirano pitanje: što je film za vas?

- Film je za mene život, nešto što nosim sa sobom sve ove godine, kuda god da krenem i što god da radim. To je nešto što sam učio cijelog života. Ako slikara pitate što je slika, vjerojatno će ostati zbunjen. Tako je i meni, to je nešto što je postalo toliko dio mene, da mi je teško to riječima opisati. To je nešto što radim.

■ Koji biste trenutak ili trenutke u karijeri izdvojili kao najsvjetlije?

- Mislim da je početak bio najljepši. Ako smo Ismail i ja imali herojski period u našoj karijeri, onda je to bilo kada smo tek počinjali u Indiji. Jer počeli smo od ničega, i okupivši iznimne ljude oko sebe uspjeli smo stvoriti nešto veliko. I to su bili najsajniji trenuci moje karijere, a ne vrijeme kad smo već postali slavni i ostvarili najveće komercijalne uspjehe. Ja ipak radije gledam unatrag, u te prve dane, tada smo bili najjači.

Ivory na otvorenju Filmskoga festivala u Puli

U moje vrijeme svatko je trebao pronaći svoj put

Jeste li ikada imali uzora kao filmski umjetnik?

- Ako jesam, onda je to bio jedan indijski redatelj, Satyajit Ray. Iako kad sam krenuo režirati, nisam imao puno znanja o drugim redateljima, nisam čak imao ni tu vrstu znatizelje koju ljudi danas imaju. Sada se o svima sve zna, svaki film se može pogledati, ali to nije bio slučaj u moje vrijeme. Bi-

lo je toliko redatelja koji su snimali prekrasne filmove, a nije se previše znalo o njima. Danas je to sve dio popularne kulture i filmsko znanje je puno šire, ali i površnije.

U moje vrijeme svatko je trebao pronaći svoj put, i nisi imao pojma što treba raditi, trebalo se namučiti dok se to pronađe i na neki način iznova razotkrije iz vlastite perspektive.